

Presentatie dichtbundel *Slapeloze dagen* van Monika Lo Cascio

Ward Ruyslinck, 1989

Voor deze presentatie heeft Ruyslinck gebruik gemaakt van zijn presentatie van de gedichtencyclus 'Captiva' Island'. Tot © is de inleiding vrijwel gelijk. (FdV)

Ik heb de indruk dat men zich ook in de nuchtere jaren tachtig, het tijdperk van de informatica en de ontmythologisering, dichters of dichtersessen maar al te graag blijft voorstellen als zonderlingen, onaangepasten, gefrustreerde of wereldvreemde dromers die op een caféterrasje met een ijle blik de mysteries van het bestaan zitten te doorgronden en op een bierviltje de inspiratie van het ogenblik noteren. Ik heb de eer en het twijfelachtige genoegen tamelijk veel dichters en dichtersessen van nabij te kennen, maar eerlijkheidshalve moet ik constateren dat weinig of geen van deze menselijke exemplaren aan dit romantische beeld beantwoorden. Wanneer ze met een ijle blik voor zich uit zitten te staren betekent dit meestal dat ze 'm behoorlijk omhebben en wanneer je ze iets op een viltje ziet noteren is de veronderstelling gewettigd dat ze hun honorarium voor 63 verkochte bundels zitten te berekenen. De meesten van hen hebben overigens een vreselijk onromantisch beroep en laten zich alleen maar in hun zeldzame vrije uren door de muze knuffelen, niet op een caféterras, maar in een knus flatje waar de schemerlamp tot twee uur 's nachts blijft branden. Het is misschien voor velen ontgoochelend te moeten vaststellen dat belangrijke, hooggeprezen Vlaamse dichters hun brood verdienen als copywriter, personeelsdirecteur, televisieproducer, advocaat, journalist, ambtenaar en leraar, maar dat is hoegenaamd geen reden om hun artistieke gevoeligheid of een dichtersziel te ontzeggen. Bij nader inzien blijkt hun poëzie een bevrijdende, antidotale functie te vervullen en zelfs de kiemen te bevatten van een innerlijke revolutie tegen de banale, eentonige, zenuwslopende werkelijkheid waaraan zij zich overdag om den brode moeten onderwerpen. Hun dichterschap verschaft hun als het ware de gelegenheid om gedurende enkele uren die vaak teleurstellende en vernederende realiteit te ontvluchten en hun verdrongen menselijke verlangens, hun onvervulde behoefte aan geluk en hun frustraties te luchten, 'far from the madding crowd'.

Uit deze polarisatie, uit dit voortdurende spanningsveld tussen twee verschillende ervaringswerelden, de uiterlijke en de innerlijke – of zo men wil : de professionele en de intieme – ontstaat vaak een hybridische poëzie met speelse en ironische accenten, een poëzie die met de werkelijkheid schijnt te flirten, maar die bij nadere beschouwing in de onderliggende gevoelslagen gevoed wordt door het tragische besef van onmacht en onbehagen, door de wanhopige hunkering naar zelfverwezenlijking in de liefde en de maatschappelijke relaties.

Hiermee heb ik, dames en heren, zonder het eigenlijk zelf te willen, de poëzie van Monika Lo Cascio gekarakteriseerd. In haar beroepsleven is Monika een dynamische persattachée die, na een aanloop in de modejournalistiek, een geslaagde carrière heeft

opgebouwd in de wereld van de copywriting. Als zij niet thuis zit te knippen en te plakken en dossiers samen te stellen, waarin een of ander artikel met prozaïsche argumenten de markt wordt ingehamerd, verlaat zij om acht of negen uur ‘s ochtends haar flat en keert zij om zes of zeven uur ‘s avonds, weet ik veel hoe laat, met een agenda vol afspraken en een hoofd vol muizenissen naar haar gezin terug. Je kunt je moeilijk voorstellen dat zo iemand zich om tien uur, wanneer de kinderen onder zeil zijn gegaan, nog even afzondert om haar zielenroerselen in verzen bloot te leggen. Monika Lo Cascio slaagt er in ieder geval in dit te doen, en de manier waarop zij dat doet laat duidelijk zien hoe zij probeert, vruchteloos overigens, om door haar spel, haar flirt met de werkelijkheid van alledag te ontkomen aan haar vrouwelijke gevoeligheden en haar behoefte aan een vaak onbereikbaar menselijk geluk. Zij strooit de lezer zand in de ogen: ze wil hem doen geloven dat zij de realiteit aankan, dat zij met haar beide goedgevormde benen stevig op de grond staat, maar dit zelfbedrog weet zij, godzijdank, nooit langer dan een paar versregels vol te houden. Naar het midden of het einde van het gedicht toe zakt zij met een zucht of een kreet uit de ontgoochelende werkelijkheid weg, in haar eigen besloten wereld van (ik citeer uit haar tweede bundel *Nou ja, liefde*) ‘gekreukte illusies en verfrommelde emoties’. Dit dualisme, dit heen en weer schommelen tussen realisme en romantiek, tussen afstandelijke waarneming en vervoering, is ongetwijfeld een van de opvallendste kenmerken van haar poëzie.

© Het is overigens niet alleen mij opgevallen. Ik herinner me dat de dichter en criticus Guy van Hoof naar aanleiding van haar eerste bundel *Tussen Martini Bianco en Roxy Music* terecht heeft opgemerkt dat zij ‘de werkelijkheid in twijfel trekt om er afstand van te kunnen nemen’. Maar omdat zij ook de liefde in twijfel trekt – niet zozeer haar eigen gevoelens van liefde als deze van ‘de nefaste magiër die... na een teder gevecht en een tedere nederlaag weer achter de horizon verdwijnt’ – blijft zij als het ware de hele tijd tussen twee stoelen in de as zitten. Voor de werkelijkheid wil zij niet kiezen, en de liefde (‘een paarse citroen’ zegt zij ergens) verzuurt haar dromen en verlangens. Een mooi voorbeeld van dit tragische dualisme, gesublimeerd tot poëzie, staat in *Slapeloze dagen* :

Rooklianen
wurg je langzaam
verdrinken je teder
in een glas pinacolada
waarin alleen
je wimpers bovendrijven

Een blauwe engel
kijkt toe
en laat dan
als een requiem
verstrooid
een kouseband
vallen

Ook in het volgende gedicht, dat op eenzelfde polarisatie-effect tussen het uiterlijke en innerlijke landschap steunt, integreert Monika Lo Cascio de dagelijkse werkelijkheid op een ironische manier in haar persoonlijk gevoelsleven :

De baas
brulde iets
tegen de kelner
en je schrok

Er kwam nacht in je ogen
onherroepelijk en moerasgroen
en je wereld
werd weer iets kleiner

Weer een centimeter minder
voor mij
Nóg een centimeter minder

Hoe noem je zoiets ...
Tederheidsdieet?

Het zal u niet ontgaan, dames en heren, dat deze gedichten ook een verrassende pointe hebben. Dat geldt overigens voor het merendeel van de gedichten, gebundeld in *Slapeloze dagen*. In de laatste versregels maakt de dichteres telkens weer een onverwachte, gracieuze pirouette, of een komische schuiver. De humor, de ironie en af en toe ook het cynisme zijn blijkbaar haar uiterste verdedigingsreflexen in het dagelijkse, vaak uitzichtloze gevecht om de nefaste magiër, die telkens weer achter de horizon verdwijnt, tot definitieve overgave te dwingen. Ze onderneemt, laten we zeggen, dappere pogingen om zowel de werkelijkheid als haar eigen gevoelens te relativieren. Op het laatste moment laat ze haar illusie als een kleurig ballonnetje los, een beetje opzettelijk zou je kunnen denken, als een uitdagend sloteffect – maar nee, ik geloof veeleer dat Monika gewoon aan een oeroud instinct gehoorzaamt, dat haar influistert wat ons allemaal op rijpere leeftijd wordt ingefluisterd dat je illusies tijdig moet kunnen loslaten als je niet doodongelukkig wil worden.

Maar als je dan even doorbladert in ‘Slapeloze dagen’ stel je vast, dat ze haar ballonnetje niet echt helemaal heeft losgelaten. Ze heeft maar gedaan alsof. Ze geeft het nooit op.

‘Eindeloos wil ik treinen nemen tot aan jouw grens tot aan de mijne’

schrijft ze en :

‘eindeloos wil ik drinken met matrozen
en wachten tot je me vraagt aan boord te stijgen’

Monika Lo Cascio is een koppig en kattig doorzettertje, een lenige vrouw die roekeloos, zonder vangnet, boven het ravijn van de liefde koorddanst en vastbesloten is om de overkant te bereiken. Maar zij is ook een gevoelige, kwetsbare vrouw, die buiten adem raakt en de wapens neerlegt. In die ogenblikken van berusting hoor je een inniger, elegisch geluid – het parlando gaat in een weemoedig murmurando over:

Ik kapituleer
Ik heb
geen wapens meer
geen wolfijzers
en schietgeweren
Ik brei mezelf
een maliënkolder
van angora
en regenwolken
van dichtersverdriet
en midzomernachtsgeuren
.....

Nou ja, echt capituleren doet ze toch ook weer niet. Ondanks alle teleurstellingen en grieven en twijfels blijven de liefde en de hoop op een laag pitje branden :

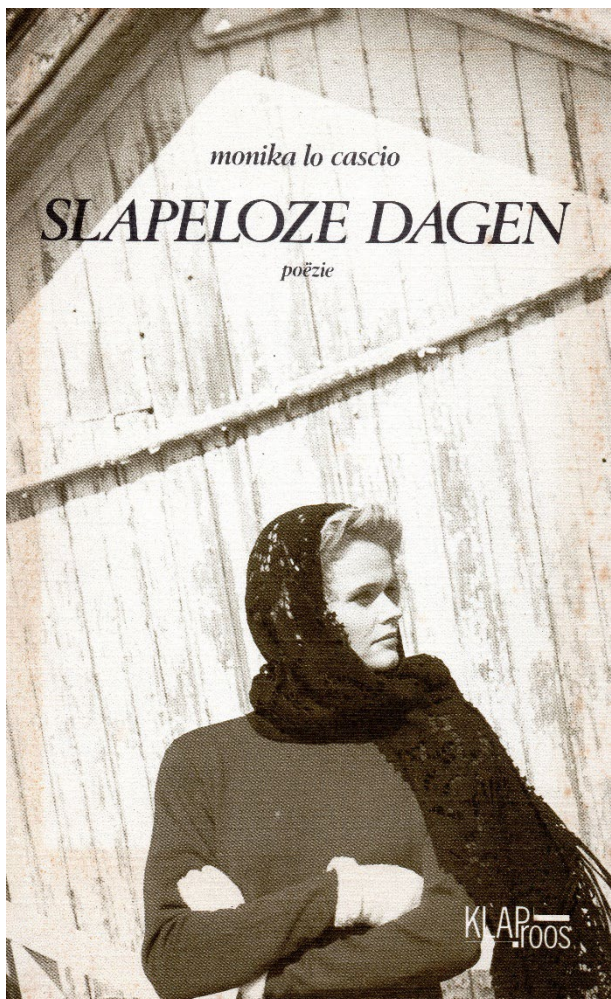
Vechten doe ik niet
Troosten evenmin
maar wanneer je slaapt
breng ik je harnas
wel naar de nieuwkuis
op de hoek

Dit vind ik bijzonder ontroerend. Wie zou niet de ridder willen zijn die haar kleuren mag verdedigen? Terwijl hij tussen twee toernooien in een dutje doet laat deze liefhebbende, toegewijde vrouw zijn harnas uitstomen. Zelf noemt zij zich overigens ‘een voorbeeld van barmhartigheid, geduld en vergevingsgezinde trouw’. Maar opgelet, heren, bewaar uw koelbloedigheid in deze barmhartige, geduldige en trouwe vrouw gaan ook nog andere, wredere hartstochten schuil. ‘Mijn rol’ bekent ze, ‘blijft zelfs merkwaardig diskreet : ik ben de piranha die geduldig wacht tot jij over de brug loopt en schreeuwt’.

Ja, u zult zich misschien afvragen hoe ik op het idee kom om een dichteres die een vraatzuchtige piranha zou willen zijn om de man van haar dromen te verslinden, die zichzelf een plexiglazen hart koopt en die bereid is om molotovcocktails te gooien, om zo iemand een romantische realiste te noemen. Dat moet ik dan toch even verduidelijken. Ik heb alle redenen om te veronderstellen dat Monika Lo Cascio in haar diepste wezen aan een tragisch, romantisch levensgevoel lijdt. Haar bundel staat bol van liefdesverdriet, van knagende hunkering en onderdrukte hartstocht, van die schrijnende wanhoop die alleen een romantische ziel kan koesteren. Maar zij is tegelijk een moderne vrouw, een geëmancipeerde en zelfbewuste vrouw van deze tijd, die geen verliefde stamelingen en zoute tranen, geen gezwollen bombast nodig heeft om dat levensgevoel te uiten, maar die zich adequaat bedient van de symbolen, tekens en signalen die tot het communicatiesysteem behoren van de technocratische, horizontalistische en gevoelsarme samenleving waarin zij is opgegroeid. In haar poëzie wordt op een directe manier zichtbaar en verwoord wat Lucebert in het begin van de jaren vijftig al in zijn beroemd vers programmeerde: ‘In deze tijd heeft wat men altijd noemde schoonheid, schoonheid haar gezicht verbrand.’ Of we het willen of niet, in zo’n tijd leven wij.

Tegenstellingen zoals schoonheid en lelijkheid of waarheid en leugen, die sinds Plato ons denken en ons gevoelsleven beheersen, hebben kennelijk hun betekenis en morele waarde verloren.

Het is waar, dames en heren : in de verzen van Monika zul je geen woorden als 'innig' en 'eeuwig' aantreffen, er laait geen onblusbare liefdesgloed in op, er valt ook geen manestraaltje op het pad der geliefden, er bloeien zelfs geen klaprozen aan de voet van haar luchtkasteel – de enige bloemetjes in haar lyrisch palet zijn de verschoten bloemetjes op een hotelbehang. Wie aan dit soort dichterlijke vervoeringen behoefte heeft zal dus in *Slapeloze dagen* weinig naar zijn smaak vinden. Ik ken Monika echter lang en goed genoeg om te weten dat in haar gevoelige natuur innigheid en tederheid, vreugde en geestdrift, en bovenal menselijke warmte in onuitputtelijke voorraden aanwezig zijn. Dit is bedoeld als een vriendelijke waarschuwing : wee de oppervlakkige lezer, die geneigd is, alleen maar te lezen wat er staat. Ik ken Monika ook lang en goed genoeg om te weten dat zij, ondanks de afwezigheid ervan in haar poëzie, van bloemen houdt, en om enigszins goed te maken wat zij in haar creatieve ogenblikken verzuimd heeft te doen bloeien, schenk ik haar graag (met mijn innige gelukwensen) deze herfstruiker.

Monika Lo Cascio is een romantische realiste, een lenige acrobate met hoogtevrees die zonder vangnet boven het ravijn van de liefde koorddanst. Zij brengt 'slapeloze dagen' door, hunkerend naar de man van haar dromen, 'de nefaste magiër' die 'na een teder gevecht en een tedere nederlaag weer achter de horizon verdwijnt'. Zij speelt dat hij van haar houdt, maar dit vaak cynische spel voltrekt zich niet buiten de werkelijkheid; het is veeleer een flirt met de werkelijkheid waardoor ze hoopt te ontkomen aan haar onvervulbare verlangens en bittere illusies. De parlando-poëzie van Monika Lo Cascio zit dan ook vol verrassende effecten, niet alleen door de wisselende gevoelens en stemmingen, maar ook door het veelvuldig gebruik van wat zij zelf noemt 'woorden als verraderlijke pirouettes als sierlijke valstrikken voor een verstrooid publiek'.

In 'Slapeloze dagen' gaat een vrouw van deze tijd, nu eens woedend in haar dromen en dan weer gehuld in 'regenwolken van dichtersverdriet', nog eens het gevecht aan met een on-grijpbare liefde, en zij doet dat op haar eigen kattige en koppige, maar tegelijk verrukkelijk poëtische manier.

Ward Ruyslinck

ISBN 90 5240 025 3